

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 2 december 2021

Mål nr

T 3982-20

PARTER

Klagande

WF

Ombud: Advokat LB

Motpart

Länsförsäkringar Stockholm, 502002-6265

169 97 Solna

Ombud: Advokat RS

SAKEN

Försäkringsersättning m.m.

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2020-06-17 i mål T 10934-18

Dok.Id 218432

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax -	08:45–12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15–15:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstodomstolen.se	

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen förklarar dels att Länsförsäkringar Stockholm har bevisbördan för att den i målet aktuella branden inte har anlagts av tredje man, dels att beviskravet ska ligga på den nivå som normalt tillämpas i tvistemål.

Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd rörande målet i övrigt, undanröjer hovrättens dom och återförvisar målet till hovrätten för ny behandling.

Det ankommer på hovrätten att i samband med målet efter dess återupptagande pröva frågan om rättegångskostnaderna i Högsta domstolen.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

WF har yrkat att Högsta domstolen ska bifalla den talan som han förde vid tingsrätten. Han har vidare yrkat att han ska befrias från skyldigheten att ersätta Länsförsäkringar Stockholm för rättegångskostnader i tingsrätten och hovrätten samt att bolaget ska förpliktas att ersätta honom för rättegångskostnader i dessa instanser.

Länsförsäkringar Stockholm har motsatt sig ändring av hovrättens dom.

Parterna har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i Högsta domstolen.

Högsta domstolen har meddelat det prövningstillstånd som framgår av punkten 3.

SKÄL

Bakgrund

1. WF ägde en personbil som var försäkrad hos Länsförsäkringar. I försäkringen ingick en brandförsäkring, som innehöll en särskild reglering

för anlagd brand. Försäkringen omfattade i den delen skada genom brand som anlagts av tredje man.

2. Bilen förstördes genom en brand. Tvisten handlar bl.a. om huruvida WF har rätt till försäkringsersättning på grund av branden. Såväl tingsrätten som hovrätten har ansett att WF, för att få framgång med sin talan, ska göra det mer antagligt att branden har anlagts av tredje man än att den har orsakats på annat sätt. Tingsrätten fann att WF hade uppfyllt sin bevisbörda medan hovrätten har kommit till motsatt slutsats.

3. Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd i frågan om parternas bevisbörda och beviskravet för sådana omständigheter som har betydelse för om motorfordonsförsäkringen gäller för den påstådda skadan eller inte. Frågan om prövningstillstånd rörande målet i övrigt har förklarats vilande.

Allmänt om bevisbörda i tvister om försäkringsersättning

4. Högsta domstolen har i flera avgöranden tagit ställning till bevisbördans placering i tvister om försäkringsersättning (se t.ex. ”De utbrända bilarna” NJA 1984 s. 501 I och II, ”Dikeskörningen vid Bygdeå” NJA 1986 s. 470, ”Husbranden i Bara” NJA 1990 s. 93, ”De okända förarna” NJA 1994 s. 449 I och II samt ”Bilrånnet” NJA 2017 s. 642). Med hänvisning till bl.a. denna rättspraxis har rättsläget ibland beskrivits som att försäkringstagaren har bevisbördan för sådana omständigheter som medför att villkor som reglerar försäkringsavtalets omfattning är tillämpliga – och att det i den meningen föreligger ett försäkringsfall – medan försäkringsbolaget har bevisbördan för sådana förhållanden som gör villkor om undantag från försäkringen tillämpliga (jfr t.ex. Per Olof Ekelöf m.fl., Rättegång IV, 7 uppl. 2009, s. 149 f.). I de fall som Högsta domstolen har prövat har bevisbördan oftast fördelats på detta sätt.

5. En sådan utgångspunkt för fördelningen av bevisbördan ligger många gånger i linje med hur bevisbördan i allmänhet fördelas i tvistemål och leder ofta till ett tillfredsställande resultat. Någon klar regel av den angivna innebörden kan emellertid inte utläsas av Högsta domstolens praxis. Denna praxis får i stället förstås på så sätt att domstolen, snarare än att utgå från en kategorisk bevisregel, har tagit ställning till bevisbördans placering för vissa typfall med tillämpning av allmänna bevisrättsliga principer och med beaktande av omständigheterna i de enskilda fallen.

6. Det inger också betänkligheter att låta uppdelningen i omfattningsvillkor och undantagsvillkor vara styrande för bedömningen. Det kan vara svårt att avgöra hur ett villkor ska klassificeras. Ofta är det dessutom möjligt för försäkringsbolaget att vid utformningen av villkoren välja om en viss ansvarsbegränsning ska konstrueras som en omfattningsbestämmelse eller som ett undantag. Fördelningen av bevisbördan riskerar därmed att i praktiken i alltför hög grad avgöras av ordvalen i det enskilda försäkringsavtalet.

7. Det finns således betydande nackdelar med en alltför schematisk princip om bevisbördans placering som utgår från en uppdelning i omfattningsvillkor respektive undantagsvillkor (jfr Bertil Bengtsson, Försäkringsavtalsrätt, 4 uppl. 2019, s. 88 f.). En sådan uppdelning bör därför inte vara avgörande för bevisbördans placering. Därmed kan bevisbördans placering inte heller generellt bestämmas utifrån om den händelse som det är fråga om kan betecknas som ett försäkringsfall i den meningen att den utgör en sådan typ av händelse som enligt försäkringsvillkorens ordalydelse omfattas av försäkringen.

Bevisbörda och beviskrav för uppsåtligt orsakande av skada på motorfordon

8. Av det sagda följer att bedömningen av frågor om bevisbördan i mål om försäkringsersättning bör utgå från sådana faktorer som i allmänhet tillmäts betydelse vid bestämmande av bevisbördans placering i tvistemål, såsom parternas möjligheter att säkra bevisning och intresset av att den materiella rätten får genomslag. Med sådana utgångspunkter finns det flera omständigheter som talar för att bevisbördan bör placeras på försäkringsbolaget när det i en tvist om ersättning ur en konsumentskadeförsäkring för motorfordon uppstår en fråga om den försäkrade uppsåtligen har orsakat den skada som han eller hon söker ersättning för.

9. Av särskild betydelse vid denna bedömning är att försäkringsbolaget normalt har betydligt bättre möjligheter att utreda skador på ett försäkrat fordon än vad den försäkrade har. Att lägga bevisbördan på försäkringsbolaget ligger också i linje med försäkringsavtalslagens (2005:104) karaktär av skyddslagstiftning för försäkringstagare och särskilt konsumenter. Det stämmer dessutom med hur bevisbördan fördelas i andra liknande sammanhang, inte minst vid en tvist om ett försäkringsbolags rätt att säga upp försäkringen i förtid när det görs gällande att försäkringstagaren uppsåtligen har framkallat försäkringsfallet (jfr ”De försvunna korna” NJA 2020 s. 115).

10. Slutsatsen blir att det i normalfallet bör vara försäkringsbolaget som har bevisbördan för att den försäkrade uppsåtligen har orsakat den skada på motorfordonet som han eller hon begär ersättning för. Detta bör gälla oavsett om försäkringsvillkoren i det enskilda fallet är utformade på det sättet att sådant orsakande faller utanför försäkringens omfattningsbestämmelser eller om det regleras särskilt i en undantagsbestämmelse (jfr p. 7).

11. När det gäller vilket krav som bör ställas på bevisningens styrka har Högsta domstolen, i fråga om brand i en byggnad, ansett att beviskravet bör överensstämma med det som normalt gäller i tvistemål (se ”Husbranden i Bara”). Det finns inte tillräckliga skäl för att i detta avseende behandla brand på motorfordon på något annat sätt. Det bör alltså även i de fallen åligga försäkringsbolaget att visa att försäkringstagaren uppsåtligen orsakat den brand som han eller hon söker ersättning för.

Bedömningen i detta fall

12. Enligt det aktuella villkoret i försäkringsavtalet har den försäkrade rätt till försäkringsersättning för skada genom brand som har anlagts av tredje man, dvs. brand som har orsakats uppsåtligen av annan än den försäkrade eller någon som har handlat med dennes samtycke. För att undgå skyldighet att utge försäkringsersättning måste Länsförsäkringar därmed visa att den ifrågasvarande branden – som ostridigt varit anlagd – uppsåtligen har orsakats av WF eller någon som på angivet sätt kan kopplas till honom (jfr p. 10 och 11).

13. Eftersom hovrätten inte har prövat målet med denna utgångspunkt, bör prövningstillstånd meddelas för målet i övrigt, hovrättens dom undanröjas och målet återförvisas dit för en ny prövning. Frågan om rättegångskostnaderna i Högsta domstolen ska prövas av hovrätten i samband med målet efter dess återupptagande (18 kap. 15 § tredje stycket rättegångsbalken).

I avgörandet har deltagit justitieråden Kerstin Calissendorff, Svante O. Johansson, Stefan Johansson, Cecilia Renfors och Johan Danelius (referent)
Föredragande har varit justitiesekreteraren Dennis Andreev